

Rositsa Sabeva

(Kotel, History Museum)

Yordan Zhelev,

(Sofia, Archives State Agency)

“The First”

St. Sophronius, Bishop of Vratsa

Abstract: The facts presented in this communication counterpoint the traditional perception of Sophronius as the second major figure of the Bulgarian National Revival coming after Paisius of Hilandar.

Росица Събева

(Котел, Исторически музей)

Йордан Желев

(София, Държавна агенция "Архиви")

"Първият"

свети Софроний, епископ Врачански

1. Първият котленец – историческа фигура с обществена популярност и с авторитет от национален мащаб.
2. Първият модерен представител на клерикалната интелигенция през Възраждането – книжовник, просветител и моралист, църковен йерарх, политик, автор с богата култура и граждански разбираня.
3. Първият преписвач на Паисиевата "История славяноболгарская".
4. Първият модерен книжовник в епохата на ранното Възраждане:

4.1. Чрез известната "Митология Синтипа Философа" за пръв път в България превежда през гръцки език части от източния (арабски) сборник "Хиляда и една нощ";

4.2. Първи превод на Езоповите басни от новогръцки на български език (по изданието на Йоанис Патусас – Венеция, 1766);

4.3. Първи славянски превод с авторски адаптации и допълнения на гръцкоезичен превод на съчинението на католическия каноник Амброзий Марлиан "Theatrum politicum", публикуван на латински език в Рим през 1631 г.;

4.4. В "Театрон политикон, сиреч Гражданское позорище" Софроний за пръв път в историята на преводната новобългарска литература въвежда стихотворната форма;

4.5. Софрониевият "Неделник" е първата новобългарска (старо)печатна книга;

4.6. "Неделникът" е първата новобългарска книга, отпечатана в чужбина;

4.7. Тиражираното от Софроний "Обявление" от 29 април 1805 г. за предстоящото издание на неговия "Неделник" се приема като първи регистриран случай на модерна българска реклама;

4.8. Издаването на "Неделника" и респективно годината 1806 символично се приемат за начало на новобългарското печатно дело;

4.9. Софрониевото "Житие и страдание" по съдържание, език и характер е първата художествена творба на възрожденски българин през XIX век, оценена като "шедьовър на българската възрожденска литература";

4.10. Епископ Софроний е създател на автобиографичния жанр. Неговата светска автобиография ("Жизнеописание", "Житиєпис") поставя началото на мемоарно-документалната линия в новобългарската литература.

5. Софроний е първият национален политически лидер, защото е:

5.1. Лидер на "Първия емигрантски политически комитет" в Букурещ, активен в годините на руско-турската война (1806-1812);

5.2. Осъществява първите дипломатически контакти на българите с Петербург – руският двор го припознава за легитимен български политически представител (чрез мисиите на Иван Замбин в 1804 и на Атанасий Некович в 1808 г.);

5.3. Съставя първите политически възвания към българския народ – с призив за съдействие на руската армия, одобрени от император Александър I (1801-1825), тиражирани като листовки в Букурещ и разпространени из българските земи (1810);

5.4. Проектира освобождение на България чрез въоръжено въстание на българите, координирано с навлизането на руската армия на юг от река Дунав и автономен статут на България (1811) в резултат на което е сформирано "Българское земское войско" (1811);

5.5. Софрониевите апели от 1810 г. могат да се считат за най-ранната по време политическа изява на българския национализъм;

5.6. Софроний е първият официален представител на българската политическа емиграция пред влашкия и руски двор.

6. Софроний е единственият българин – архиерей (епископ) в йерархията на вселенската патриаршия в Цариград през XVIII век.

7. Архиерейският портрет на епископ Софроний, рисуван през 1812 г. (с маслени бои на платно) е първият кавалетен портрет в българското изобразително изкуство през Възраждането.

По: *Желев, Й.* Софроний, епископ Врачански. Личност и дело във фамилен контекст. – В: Софроний Врачански – книжовник и политик от Новото време. Международна научна конференция – София, 24 ноември 2011 г. С., 2013.